

10. LECKE: AGRÁRPOLITIKA ÉS HALÁSZAT AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Tartalomjegyzék

1	Agrárpolitika és vidékfejlesztés	2
1.1	A közös agrárpolitika kialakulása.....	2
1.1.1	A kezdeti célok meghatározása	2
1.1.2	Az alapelvek	2
1.1.3	Az érdekek összehangolása	3
1.1.4	Piaci rendtartások és árrendszer	3
1.2	A közös agrárpolitika kezdeti eredményei és problémái	4
1.2.1	A Mansholt-terv	4
1.2.2	A KAP eredményei.....	5
1.3	Reformok az 1980-as években	5
1.4	Reformok 1990 után	7
1.4.1	A KAP 1992-es reformja: a McSharry reform.....	7
1.4.2	Az Agenda 2000 mezőgazdasággal kapcsolatos rendelkezései	8
1.4.3	A KAP 2003-as reformja: luxemburgi kompromisszum	9
1.4.4	A reformok eredményei	10
1.5	A 2007-2013 közötti időszak.....	11
1.6	A 2013-2020-ig tartó időszak agrárpolitikája.....	12
1.6.1	Jövőbeli kihívások	14
1.6.2	Az európai mezőgazdaság jelenlegi finanszírozása.....	14
2	Halászati politika.....	15
2.1	A tenger halállományának felosztása.....	15
2.2	Közös piac a halászatban.....	17
2.3	Halászati politika 2014 után	18

Az olvasólecke ajánlott feldolgozási ideje: 20-25 perc

1 Agrárpolitika és vidékfejlesztés

1.1 A közös agrárpolitika kialakulása

A **II. világháború után** sürgős feladatot jelentett az **élelmiszerellátás biztosítása**, különösen az európai **önellátás** megerősítése, amelynek azután a hidegháború újabb jelentőséget adott. A mai időkben, amikor állandóan a termékfeleslegek ellen küzdenek, ezt elég nehéz elképzelni. Az eredeti céljait „túlteljesítő” rendszeren azonban nehéz változtatni, hiszen a mezőgazdaságban foglalkoztatott népesség csekélyre csökkent aránya ellenére érdekképviselői szervezeteik erős politikai pozíciókkal rendelkeznek.

1.1.1 A kezdeti célok meghatározása

Az EGK megalakulásakor nyilvánvaló volt, hogy **a mezőgazdaság nem kezelhető más szektorokhoz hasonlóan**, hiszen a nemzetállamok szintjén sem érvényesült a szabadpiaci gazdálkodás, hanem az állam erőteljesen szabályozta az agrárszférát. A Római Szerződés 39. cikkelye a **közös agrárpolitika** (KAP, illetve Common Agricultural Policy, CAP) céljait az alábbiakban határozta meg:

a) a műszaki haladás fokozásával, a mezőgazdasági termelés ésszerűsítésével és a termelési tényezők, különösen a munkaerő lehető legjobb felhasználásával a **mezőgazdaság termelékenységét növelje**;

b) ilyen módon a mezőgazdasági lakosságnak, különösen a mezőgazdaságból élő személyek egy főre jutó jövedelmének növelésével **megfelelő életszínvonalat** biztosítson;

c) a piacot stabilizálja;

d) az ellátást biztosítsa;

e) gondoskodjék a fogyasztóknak **megfelelő ár** ellenében történő ellátásáról.

A további cikkelyek a közös agrárpolitika konkrét tartalmának csak laza körvonalait tartalmazzák, inkább a kidolgozás szervezeti kereteit, a döntéshozatal rendjét szabályozzák. 1958-tól számítva 12–15 éves átmeneti időszakokkal számoltak, a Bizottságnak 2 éven belül kellett javaslatot beterveznie a közös agrárpolitikáról.

1.1.2 Az alapelvek

A közös agrárpolitika alapelveit 1958-ban az olaszországi **Stresában** megtartott konferencián fogalmazták meg, amelyen a mezőgazdasági miniszterek és a gazdálkodók szervezetei vettek részt. Ezek az **alapelvek** a mai napig változatlanok:

- **Egységes piacot** kell teremteni a Közösségen belül. Ez azt jelenti, hogy meg kell teremteni a mezőgazdasági termékek szabad mozgását, egységesíteni kell a versenyszabályokat, a piaci rendtartásokat és az árszabályozást.
- Érvényesülni kell a **közösségi preferenciának**, vagyis a belső piacnak védelmet kell élveznie a külső versennyel és a világpiaci árhullámmal szemben. Ez magában foglalja a közösségi termékek világpiaci exportjának támogatását is.
- A **pénzügyi szolidaritás** elve azt jelenti, hogy a közös agrárpolitika finanszírozására pénzügyi alapot kell teremteni. Ennek biztosítását az 1962-ben létrejött **Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapon** (EMOGA, illetve European Agricultural Guidance and Guarantee Fund) keresztül sikerült biztosítani. Az EMOGA **garancia** része a KAP-on belüli intervenciók politika, míg orientációs része a struktúrapolitika anyagi háttérét jelenti.

1960 decemberében a Tanács ennek alapján további lépéseket tett. Megerősítette, hogy fokozatosan eltörlik az egymás közötti vámokat, behozatali korlátozásokat, kívülállókkal egységes védelmi rendszert vezetnek be, s a tagállamok eltérő agrárpolitikáját egységes közösségi szabályozással váltják fel. Ennek nyomán kezdődött meg a különböző termékek

piaci rendtartásának kidolgozása. A közös agrárpolitika végül 1962-ben kezdi meg működését, majd a közös agrárpiac 1967-re alakul ki.

1.1.3 Az érdekek összehangolása

Az alapvető elvek meghatározásánál sokkal nagyobb gondot jelentett az eltérő érdekek összehangolása. A **nyugatnémet ipar** a II. világháború után gyorsan virágzásnak indult a liberális piacgazdaság talaján. Nyilvánvaló volt, hogy az ipari vámok lebontásának fő haszonélvezője lesz. Ezt ellensúlyozandó **Franciaország** jelentős **agrárexportőr** országgént biztos mezőgazdasági piacot akart magának szerezni. Az árszínvonal kialakításában azonban lényegesen különböző gazdasági előfeltételeket kellett figyelembe venni. A kevésbé hatékony, magas költségű mezőgazdasággal rendelkező Nyugat-Németország egyrészt szerette volna fenntartani az olcsó importot a világpiacról, másrészt pedig a magas belső árakat, amelyek védik a saját gazdálkodóit. A francia és holland fél alacsonyabb belső árakat szeretett volna, és a mozgó importilletékek rendszerének bevezetését támogatták. Utóbbi a németek vonakodása mellett 1962 januárjában elfogadták a tagállamok.

Az ésszerű közös árak kialakítását hátráltatta, hogy de Gaulle az erő pozíciójából tárgyalt és azzal fenyegetőzött, hogy 1964 második felében kivonja a francia képviselőket a közösségi intézményekből, ha nem jutnak francia szempontból kielégítő megoldásra. A búza árában meg is állapodtak, de a németek az egyhangú szavazás lehetőségét kihasználva, magas árat értek el. A valóságban ugyan csak 1967 közepén vezettek be valamivel alacsonyabb közös árat, de már ekkor megvetették az **állandó túltermelés alapjait**.

1.1.4 Piaci rendtartások és árrendszer

A piaci rendtartás lényegében egy olyan intézkedéscsomag, ami a kérdéses területen a termelés és a fogyasztás feltételrendszerét eltéríti a piacgazdasági feltételektől. A közösségi piaci rendtartásokat az Európai Bizottság felügyeli, alakítja, menedzseli. A rendszer egyik lényeges eleme a külső piacvédelemmel kiegészülő ár: a **közös árak** képezik az EGK agrárvédelmi rendszerének gerincét. Az agrárpolitikát tekintve az EGK-ban többféle árat határoznak meg, melyek eltérő jelentéssel bírnak (1. ábra).

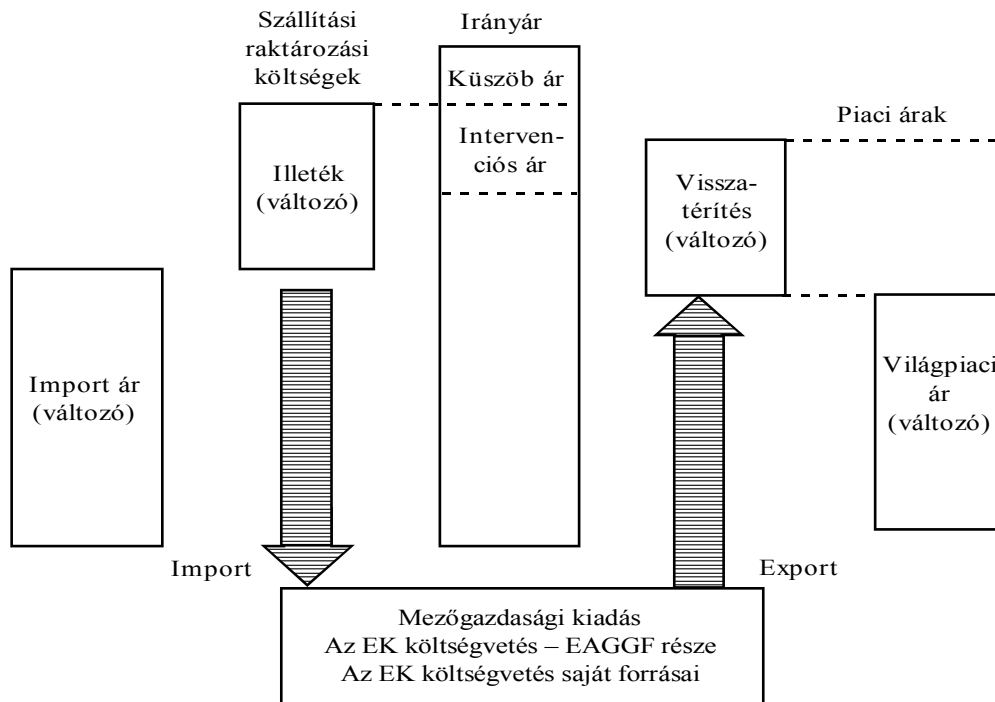
A Miniszteri Tanács (jelen esetben természetesen az agrártárcák vezetői) évente – figyelembe véve az eltérő szállítási és raktározási költségekből adódó helyi árkülönbségeket – **irányár** (target price) szab meg. Az irányár egy olyan **felső határ**, amelyet (elméleti) optimumként határoznak meg az adott termék számára, és amely jóval meghaladja a világpiaci árat.

Az agrártermelést tekintve közvetlen gyakorlati jelentősége az **intervenciós (garantált) ár** (intervention price) van. Az intervenciós ár egy olyan **alsó határ**, amely elérése esetén a termékeket a tagállamok vagy közvetlenül intervenciós ügynökségek révén vásárolják fel (gabonafélék, vaj, tejpor, cukor, marhahús), vagy magánvállalkozókkal kötnek szerződést a felvásárlásra (sertéshús, asztali bor, egyes zöldségek, gyümölcsök). Következésképpen ez az ár, amelyet a termelőnek feltétlenül meg kell kapnia termékéért.

A belső piacok védelme a külföldi importtal szemben 1994-ig rendkívül erőteljes volt. Ennek biztosítását a **minimum-** vagy **küszöbár** (threshold price) meghatározásával érték el. Ha az **import ár** (beleértve a szállítást, tárolás költségeit) alacsonyabb volt, mint a küszöbár, akkor annyi határkiegyenlítési illetéket vetettek ki, mint az importár és a küszöbár különbsége. A küszöbár és az irányár különbsége a szállítási, tárolási és kezelési költségekkel egyezett meg. A GATT keretében kötött megállapodásnak megfelelően 1994 óta a **változó lefölözést vámmá** alakították át. Az ebből származó jövedelem az közös költségvetés bevételi forrását jelenti.

Jól látható, hogy az európai közösségi mezőgazdasági árak jóval magasabbak, mint a világpiaci árak. Ennek következménye az, hogy a magas belső árak miatt a gazdálkodók nem vállalkoznának az alacsony világpiaci árak melletti exportra. Viszont a termékfeleslegek

csökkentésében az exportnak kiemelkedő szerepe van. Annak érdekében, hogy mégis történjen export, az EU **exporttámogatással** ösztönzi a termelőket, ezáltal megtéríti a belső ár és a világpiacon árkülönbségét. Ha a világpiacon árkülönbség van, a termelők inkább exportálnak, mint hogy intervenciós ügynökségnek adják el a termékeiket. Annak érdekében, hogy a belső ellátást biztosítsák, az export-visszatérítés átváltozik exportilletékké, ezáltal csak a felesleget adják el a termelők a Közösségen kívülre.

1. ábra. A búza ár-, illeték- és visszatérítési rendszere 1994 előtt.

Forrás: European Commission (1989) 18. o.¹

1.2 A közös agrárpolitika kezdeti eredményei és problémái

A közös agrárpolitika **anyagi fedezetét** jelentő EMOGA felállításáról 1962 áprilisában döntöttek a tagállamok. A határkiegyenlítési illetékek jelentették a bevételeket, illetve az alapgarancia részből fedezték az ár- és exporttámogatásokat. Éppen ennek az alapnak a tekintélyes összege tette szükségessé a közös költségvetésben a nagyobb európai parlamenti ellenőrzést, ami – ahogyan azt a történeti áttekintésben láttuk – kiváltotta a Közösség és de Gaulle vitáját, amely a luxemburgi kompromisszummal végződött.

1.2.1 A Mansholt-terv

1967 közepére vezették be a közös piacot a mezőgazdasági termékekre, majd 1966–68 között a termékek újabb sorára dolgoztak ki piaci rendtartásokat. A közös költségvetés forrásainak a hozzáadott értékadó 1%-áig terjedő összegével történő bővítése pénzügyi lehetőséget adott arra, hogy az 1950-es évekből 85%-os önellátási szint az 1970-es években átforduljon **túlermeléssé**.

Mansholt és a Bizottság Mezőgazdasági Főigazgatósága már 1967-ben észrevette, hogy a kialakuló közös árak túlermelést gerjesztenek, a 13 hektáros átlagos birtok nagyság

¹ European Commission (1989): A Common Agricultural Policy for the 1990s. European Communities, Brussels.

túlságosan kicsi a hatékony gazdálkodáshoz. Ezért készített egy tervet a lehetséges változtatásokra, reformokra vonatkozóan, amelyet **bizottsági memorandumként** 1968 decemberében nyújtottak be a Tanácshoz. Ennek **fő célkitűzése** az volt, hogy a '70-es évek folyamán **felére csökkenjen a mezőgazdaságban dolgozók száma**. Ezt úgy szándékozott elérni, hogy közösségi hitelekkel, támogatásokkal a gazdálkodókat a farmok modernizálására ösztönzi.

A terv mind az agrárszervezetek, mind a kormányok ellenállásába ütközött. 1972-ben a Tanács ugyan hozott néhány döntést a korai nyugdíjazás ösztönzéséről, hitel-, információs és képzési támogatásról, de a **világgazdasági recesszió** nagyon kedvezőtlen környezetet adott a végrehajtásukhoz. Mire átkerültek a tagállamok belső jogi szabályozásába, gyakorlatilag elhaltak. A látható és egyre jelentősebb problémák ellenére a '80-as évek elejéig **nem történetek érdemi változások** az agrárpolitikát illetően.

1.2.2 A KAP eredményei

A közös agrárpolitika az alapvető céljait, amelyeket a Római Szerződésben meghatároztak, elérte, azonban mindez súlyos problémákkal járt együtt. Habár **a termelés volumene folyamatosan nőtt**, és sikerült megvalósítani a **stabil önellátást**, a mezőgazdaság jelentősége a gazdasági szektorokat illetően csökkent.

Az agrárszektor hozzájárulása a GDP-hez 1960 és 80 között a felére, 7%-ról 3,4%-ra csökkent az EK 9-eknél, a 12-eknél ugyanez 1987-ben 3,2% volt. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya még a mediterrán bővülések ellenére sem érte el a 8%-ot. 1960–85 között az alapító hatoknál felére csökkent, a 15-öket figyelembe véve 6%. Az átlagos birtok nagyság 1985-re 17,4 hektárra nőtt. Tehát a termelékenység is lényegesen nőtt. Ennek ellenére a gazdálkodók jövedelme a Közösség egészében esett, az 1979-81-es jövedelem-színvonal 91%-át érték csak 1984-ben. Ráadásul becslések szerint az EK támogatások 75%-a a leggazdagabb gazdálkodók 25%-ának jutott.

Az árak stabilnak bizonyulnak, természetesen a mindenkori inflációs ráta függvényében. A gazdálkodók helyzetének viszonylagos romlását mutatja viszont, hogy **a fogyasztói árak nagyobb ütemben nőnek, mint a termelői árak**.

A közös agrárpolitika működése hatalmas **termékfeleslegek** kialakulását vonta maga után. 1987-ben a raktárkészletek értéke elérte a 12,3 milliárd ECU-t. A mezőgazdasági alap garancia részének aránya a '80-as években 95% körül mozgott, azaz a struktúra átalakításra a források töredéke jutott. Ebben az időszakban a közös költségvetés több mint 60%-a már a mezőgazdaságot finanszírozta. A fenntarthatatlanság veszélye miatt a 80-as években végül az EK rászánta magát reformlépésekre.

1.3 Reformok az 1980-as években

Bár már az 1980-as években elindultak a reformlépések, a radikálisabb reformok a KAP-ot illetően csak az 1990-es években történtek. A következőkben az 1980-as évek reformjaira csak nagyvonalakban térünk ki. A Mansholt-terv lefulladása után 1982-ben kezdtek újabb reformokba. Ekkor a Bizottság **„Irányelvek az európai mezőgazdaságban”** c. anyagában azt tűzte ki célul, hogy csökkentsék az árakat, hosszú távon a világpiaci árakhoz közelítve. Számos termékre bevezették a **garanciaküszöböt**, vagyis a közös agrárpolitika előnyeiből csak egy előre meghatározott mennyiség erejéig részesedhettek. Ha ezen a küszöbön túlléptek – a termékek szerint változóan – vagy csökkentették az irány- és intervenciós árat, vagy a segélyfizetést korlátozták, vagy **közös felelősségi adót** vetettek ki, vagy termelési kvótát alkalmaztak nemzeti, illetve vállalati szinten.

Az intézkedések nem hozták meg a várt eredményt, főként a három kritikus területen, a tejtermékek, gabonafélék és a marhahús termelésében újabb feleslegek keletkeztek. A belső

fogyasztás növekedésénél háromszor-négyszer gyorsabban nőtt a termelés. Mindennek eredményeképpen 1984-re az agrárpolitikát **pénzügyi összeomlás** fenyegette.

1986-ban a Tanács elfogadott egy kettős stratégiát a feleslegek megszüntetésére. A támogatást meghatározott mennyiségű és minőségű termékekre kell szorítani, a termelő **közösen** viseli a **felelősséget** a feleslegek tárolási költségeiért. Az agrárkiadások **nem nőhetnek gyorsabban**, mint a közösségi bevételek.

1.3.1 Delors-terv a közös agrárpolitikában

A **görög, spanyol, portugál bővülés hatásai tovább nehezítették a mezőgazdaság helyzetét**. A problémák 1987-ben folytatódtak. A Bizottság két javaslatot tett közzé, amelyek **Delors-terv** néven váltak ismertté. 1988-ban az Európai Tanács ennek alapján hozott döntéseket.

- A termékek nagy részére úgynevezett **stabilizátorokat** vezettek be. A cukor és a tej mintájára a gabonaféléknél és az olajos magvaknál a meghatározott termékmennyiség elérése után automatikusan csökken a felvásárlási ár.
- A termékek széles körére kiterjesztették a termék értékesítéskor fizetendő 3%-os **közös felelősségi adót**.
- Térítést kapnak azok a gazdák, akik megművelhető földjük legalább **egyötödét** legalább **5 évig pihentetik**.
- A **korengedményes nyugdíjba** vonulás, a megszorító árpolitika és a minőségi termelés támogatása szintén beletartozik a reformok eszköztárába.
- A Strukturális Alapok 1993-ra tervezett megduplázása ugyancsak a hatékonyabb gazdálkodás kialakítása felé mutat.
- Végül pedig a mezőgazdasági kiadások növekedése nem haladhatja meg a **GNP növekedésének a 74%-át**.

Bár értek el kisebb eredményeket a feleslegek megszüntetésében, az 1990-es évekre bebizonyosodott, hogy az addigi intézkedések a KAP alapvető gondjait nem oldották meg. A belső feszültségek mellett erre az időszakra a nemzetközi helyzet új kihívást hozott, a GATT uruguayi fordulóján (1986-1994) nagy nyomás nehezedett a Közösségre a támogatások leépítése érdekében. A GATT elsősorban a támogatások csökkentésére helyezte a hangsúlyt, és annak érdekében, hogy ezeket végigvigye, a támogatásokat háromféle dobozba sorolta a szerint, hogy milyen mértékben torzítják a kereskedelmet.

A támogatások dobozai

A GATT/WTO rendszerben a különböző támogatási formákat ún. dobozokba sorolják a szerint, hogy milyen mértékben kell az adott támogatást csökkenteni. A mezőgazdaságot illetően háromféle doboz említhető meg:

- **Sárga doboz**: a termelést és a kereskedelmet jelentősen torzító támogatásokat soroljuk ide. Torzító hatásuk miatt nagyságukat csökkenteni kell. Ebbe a dobozba kerülnek például ártámogatások, illetve a termelési mennyiséget közvetlenül érintő támogatás.
- **Kék doboz („feltételes sárga doboz”)**: minden olyan, alapvetően sárga dobozos támogatás ebbe a dobozba kerül, ha céljuk a termelés korlátozása.
- **Zöld doboz**: korlátlanul nyújthatók azok a támogatások, melyeknek nincs, vagy csak minimális a kereskedelemtorzító hatásuk, továbbá központi finanszírozásúnak kell lenniük és nem tartalmazhatnak ártámogatási elemet. Ebbe a dobozba sorolhatók a környezet megóvására, valamint a vidékfejlesztésre fordított támogatások, illetve azok a közvetlen jövedelmi támogatások, melyek nem köthetők sem termelés szinthez, sem árakhoz.

Forrás: WTO (2010)

1.4 Reformok 1990 után

Bár az EGK nettó élelmiszer importőrből az évek folyamán **nettó exportőr** lett, magas exporttámogatásával² a többi fejlett országhoz hasonlóan **felelős a nyomott világpiacon árkialakulásáért és fennmaradásáért, amelyek keményen sújtják a fejlődő országokat**. Az 1980-as évek végétől kezdődően az Európai Közösség mezőgazdaságának megváltoztatását, racionálisabbá, fenntarthatóbbá tételét a közösségen belüli tényezők mellett már **nemzetközi tényezők** is indokoltá tették. A változtatást indokoló közösségen belüli és kívüli tényezők közül az alábbi fontosabb elemeket emelhetjük ki:

- az 1980-as évekre az önellátás átfordult túltermeléssé, viszont a felesleg exportja csak jelentős pénzügyi támogatások és ösztönzők mellett valósulhatott meg;
- a belső piaci árak jelentős mértékben elszakadtak a világpiacon ártól;
- az európai mezőgazdaság nem versenyképes a kicsi farmméret miatt;
- a GATT uruguayi fordulóján hozott egyezmények is mezőgazdasági támogatások csökkentését irányozták elő (ld. támogatások dobozai);
- a Cairns-i csoport (a világ legnagyobb mezőgazdasági országait tömörítő csoportosulás) nyomása a támogatások csökkentésére, a tisztességes verseny érdekében.

1.4.1 A KAP 1992-es reformja: a McSharry reform

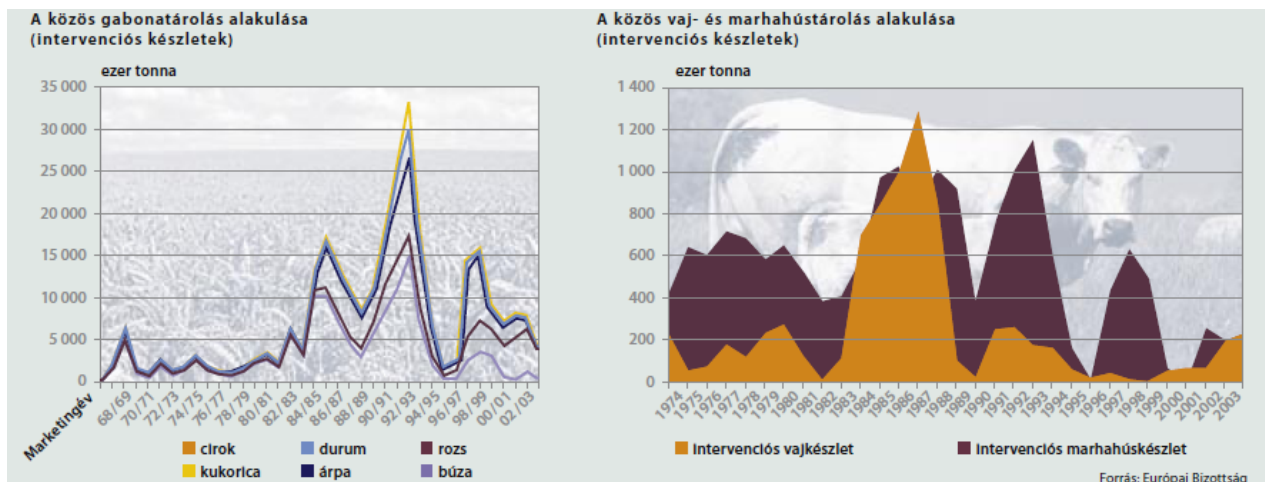
1991-re készült el a Bizottság ír agrárbiztosának, **Ray McSharrynek** a nevével fémjelzett reformterv. Az 1992-ben ténylegesen elfogadott intézkedések sok tekintetben már kompromisszumokat tükröztek, amelyek jó néhány eleme a korábbi reformokból ismerős. A **legátfogóbb szándék az volt, hogy az árakat csökkentve a világpiacon árakhoz közelítsenek**, és a termelőket **közvetlen kiegészítő jövedelemtámogatással kárpótolják** a csökkenő árakért. Azaz az **árpolitikáról átkerüljön a hangsúly a jövedelempolitikára**. Eleinte ez ugyan nem jelent költségvetési megtakarítást, de legalább nem ösztönöz a termelés folyamatos növelésére.

² A magas exporttámogatás jelentőségét mutatja, hogy az EK agrárexport indexe az 1973-as bázisévi 100-ról 1986-ra 295-re nőtt, míg az importja 100-ról csak 166-ra.

A **McSharry-reform** az alábbi elemeket tartalmazta:

- Az **árcsökkenés** eszköze az árgaranciák világpiaci árszintre történő leszállítása volt.
- A termelők életszínvonalának megőrzése érdekében a termelők **közvetlen kifizetésekre** (direct payment) jogosultak, amely az egyéni termelés volumenétől független (jövedelemkompenzációs rendszer).
- A **termőföldek pihentetése, termelésből való kivonása** megjelent a kínálatcsökkentés eszközeként.
- A támogatásokban kedvezményezettnek minősülnek a **kistermelők**, rájuk a termelési korlátozások nem vonatkoznak.
- A reform ösztönözte a **külterjes termelést**, illetve állattenyésztést.
- A mezőgazdaság helyének átértékelését jelenti az a belátás, hogy a termékellátás biztosítása mellett feladata a **természeti környezet megóvása**. A mezőgazdasági népességet nemcsak azért kell a lakókörnyezetében megtartani, mert agrárterméket állít elő, hanem mert így biztosított a táj karbantartása, védelme. A termelésből kivont földek egyrészt erdősíteni kell, másrészt idegenforgalmi célokra felhasználni.
- A munkaerőgondok orvoslására ismét előkerült a **korai nyugdíjazás** eszköze – az 55 évesnél idősebb gazdálkodók nyugdíjazásának támogatása.

Az agrárpolitika a **McSharry-terv óta szorosan összekapcsolódik mind a környezeti politikával, mind a strukturális politikákkal**. A McSharry-reform után nem sokkal, 1993 decemberében ért véget a GATT uruguayi fordulója, melynek következtében újabb kötelezettségeket kellett az Európai Uniónak vállalnia.

2. ábra. Az intervenciós készletek alakulása 1968 és 2003 között

Forrás: Európai Bizottság (2005) 10. o.

1.4.2 Az Agenda 2000 mezőgazdasággal kapcsolatos rendelkezései

Mind a GATT/WTO-ban vállalt kötelezettségek, mind a keleti kibővülés kilátása szükségessé tette, hogy folytassák az **agrárpolitika fokozatos átalakítását**. Mégpedig úgy kellett ezt megvalósítani, hogy az európai mezőgazdaság **többfunkciós, fenntartható és versenyképes** legyen, és **valamennyi földterületre ki kell terjednie**. Az 1997-ben kiadott **Agenda 2000** volt a következő fontos lépés ezen az úton. A dokumentumban a Bizottság úgy értékelte, hogy az 1992-es reform kedvezően érintette a piaci egyensúlyt. A felvásárlásból származó tartalékok csökkentek, a marhahús esetében az előnyös folyamatokat egy kerge-marhahór járvány törte meg 1996-ban.

A mezőgazdasági jövedelmek a reform óta átlagosan évi 4,5%-kal emelkedtek, ami persze országonként és gazdaságtípusonként jelentős különbségeket takar. A környezeti hatások vegyesek, részben csökkent a vegyi anyag felhasználás, részben az alacsonyabb takarmányárak az intenzív állattartás fennmaradásának kedveztek. Az agrárpolitika a vidékfejlesztéssel szorosabban összekapcsolódott. Összességében a **költségvetés terhei nőttek**.

- a belső áraknak újra a világpiacon történő igazítása, amit részben a **termelőknek nyújtott közvetlen támogatásokkal** (direct payment) kompenzáltak. A Bizottság a gabona, a marhahús, a tejtermék intervenciós árának csökkentését javasolta. Ezt a rendszert terjesztenék ki az olívaolajra, a borra, a dohányra.
- a környezetvédelmi összefüggések, a vidékfejlesztés, a termelés extenzívebbé tétele a korábbiaknál is nagyobb hangsúlyt kapott egy új vidékfejlesztési politika keretében, amelyet ezentúl a „**KAP második pillérének**” neveztek. Innen ered a CAP helyetti CARPE elnevezés (Common Agricultural and Rural Policy for Europe);
- az **agrárköltségvetés stabilizálása** egy, a 2000–2006-os időszakra vonatkozó szigorú pénzügyi keret révén.

Az **Agenda 2000**-ben javasolt reform első megtapasztalható **hatása a költségvetési kiadások növekedése**, és az elgondolások a **nagybirtokosok érdekeit is sértették**. Az 1999-es Berlini Csúcson a 2000–2006 közötti költségvetési irányelvek elfogadásakor újfent az **agrárreform kompromisszumos változata** kapott zöld utat, az intervenciós árakat kevésbé, illetve később csökkentették a különböző termékcsoportokban, mint ahogyan a Bizottság javasolta. Nyilvánvalóvá vált, hogy a CAP ebben a formájában sem volt alkalmas arra, hogy szabályozását a keleti kibővülés esetén az új tagállamokra kiterjessék, hiszen ez tetemes újabb költségvetési forrásokat igényelne. A liberalizálódó világkereskedelem, illetve a WTO-ban vállalt kötelezettségek teljesítése is azt követelte, hogy a reform még folytatódjon.

1.4.3 A KAP 2003-as reformja: luxemburgi kompromisszum

Az agrártámogatások mintegy háromnegyed részét ekkor már a közvetlen kifizetések teszik ki, azonban az agrárpolitika reformja 2003-ban folytatódott, melynek során **átalakították a támogatások rendszerét**. Az új rendszer célja, hogy a **gazdák rugalmasabban alkalmazkodhassanak a kereslethez; gazdasági és környezeti szempontból egyaránt fenntartható gazdálkodást folytathassanak; erősítsék az EU pozícióit a WTO tárgyalásokon**. A reform fontosabb elemei:

- Bevezették az **egyszerűsített kifizetési rendszert** (Single Area Payment Scheme, SAPS), amely elszakítja a támogatást a termeléstől. Ennek összegét vagy egyénileg határozzák meg a gazdaságok addigi támogatásához igazodva, vagy régiós szinten.
- A tagállamoknak azonban megmaradt a lehetősége, hogy a **közvetlen támogatások** egy részét továbbra is a termeléshez kötötten folyósítsák. Egyes közvetlen támogatásokat nem vontak be az egyszerűsített rendszerbe (pl. durumbúza, energianövények), továbbra is termeléshez kötötten finanszírozzák.
- A gazdálkodó akkor kap közvetlen támogatást, ha betart bizonyos előírásokat (**megfelelés, ún. cross-compliance**) a közegészségügy, a növény- és állategészségügy, a természetvédelem és az állatvédelem területén. Emellett a termőföldjén jó mezőgazdasági és ökológiai feltételeket kell fenntartani. A reform következményeként az állandó legelők aránya nem csökkenhet a mezőgazdasági területekhez képest.
- Mindezt ráadásul úgy kellett alakítani, hogy összeegyeztethető legyen a WTO szabályaival, mivel a támogatások függetlenítésének végső célja, hogy lehetővé tegye azt, hogy az egységes támogatási rendszer a „zöld dobozba” kerüljön.

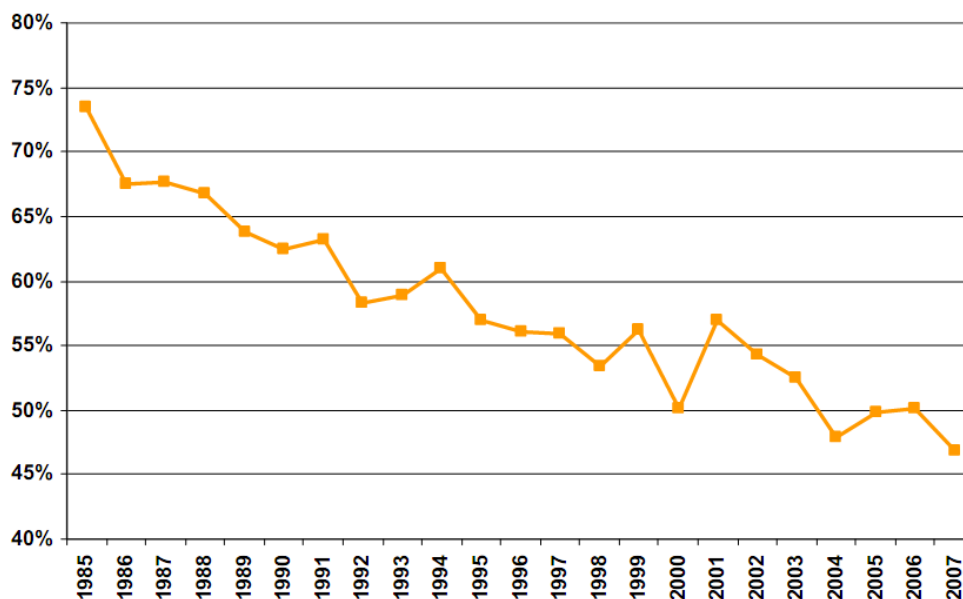
- **Moduláció** elnevezéssel illetik azt a folyamatot, amelynek keretében a közvetlen kifizetéseket 2005-2007 között 3, 4, illetve 5%-kal csökkentették évente, és a felszabaduló összegeket átcsoportosították a vidékfejlesztésre, kivéve, ha támogatás 5.000 euró alatt volt.

Kidolgoztak egy olyan **költségvetési mechanizmust**, amely biztosítja, hogy a 2013-ig rögzített költségvetést ne lehessen túllépni. Az új tagállamok a csatlakozási szerződés alapján fokozatosan kapják meg azt a támogatást, amit a régiek, a felzárkózás 2013-ban fejeződött be. Eddig az időpontig a régi tagállamokban érvényes szint 30%-áig kiegészítő nemzeti közvetlen támogatást adhattak. A közvetlen támogatásokat egy **egyszerűsített rendszerben (SAPS)** fizethették ki három évig, ami kétszer egy évig meghosszabbítható.

Az egyes termékek, termékcsoportok piaci rendtartásában, más néven termékpálya-szabályozásában fennmaradtak olyan eszközök, mint az importvédelem, az exporttámogatás, az intervenció, a magántárolási támogatás, a piacról kivonás támogatása (gyorsan romló termékek, zöldségek, gyümölcsök esetében), az önszabályozás ösztönzése (a zöldség-gyümölcs, a szőlő-bor és a dohány ágazatban).

1.4.4 A reformok eredményei

Bár a **túltermelés nem szűnt meg** a Közösségen belül az agrártermékeket illetően, relative nagy változások figyelhetők meg hosszú távon. A reformok és a folyamatos átalakítás következtében a **közös agrárpolitika finanszírozása egyre kisebb arányt képvisel** a közös költségvetésben: míg az 1980-as évek elején a **KAP részesedése** meghaladta a 70%-ot, mára ez **45% körüli arányra csökkent** (3. ábra). Mindez azt jelenti, hogy a közös költségvetésben egyrészt újabb területek lettek és fokozatosan nagyobb jelentőséget is kaptak, mindenekelőtt a kohéziós politika.

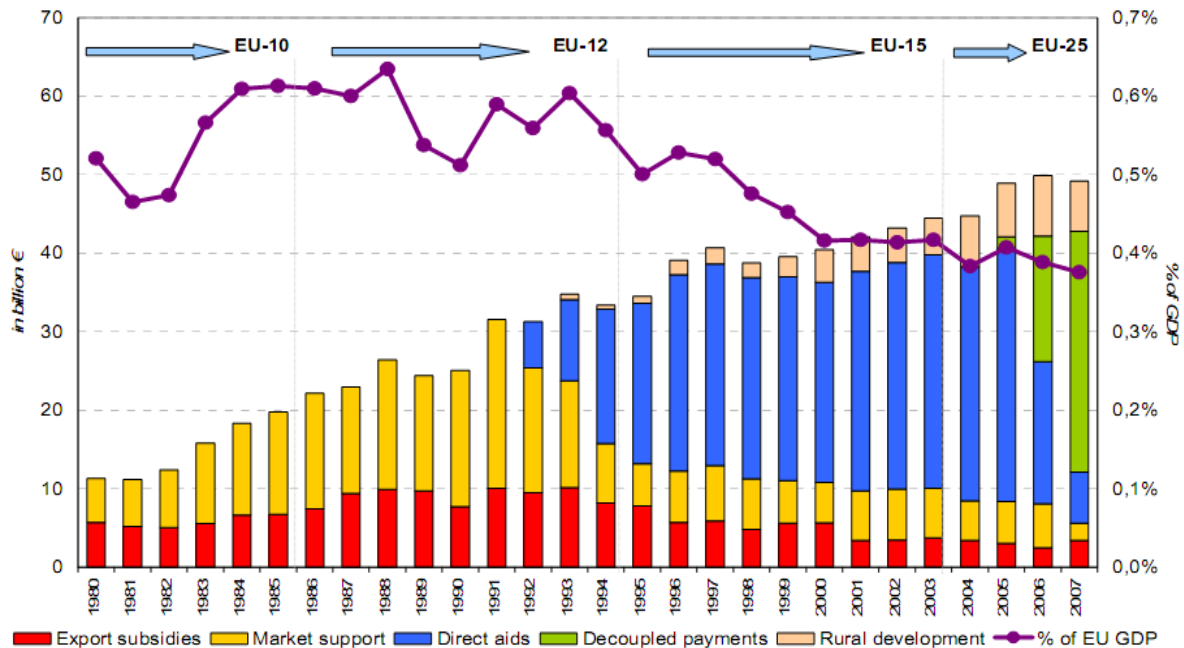

3. ábra. A KAP kiadásai az EU-költségvetés százalékában

Forrás: European Commission (2009) 11. o.

A 4. ábra szemlélteti a közös agrárpolitika támogatási formáinak jelentős mértékű szerkezeti változását. Napjainkban a **termeléstől független (decoupled) támogatás** adja a KAP-kiadások legnagyobb hányadát, míg az ár- és exporttámogatás jelentősen csökkent. Mindeközben a vidékfejlesztésre fordított támogatások emelkednek, és mára nagyjából a támogatások 15%-át érik el. A vidékfejlesztés és a termeléstől elválasztott támogatás egyaránt „zöld dobozos”, így egyre nagyobb szerepük a WTO támogatási előírásainak is köszönhető.

Így az EU lényegében úgy alkalmazkodott a nemzetközi szabályokhoz, hogy továbbra is biztosít támogatást.

4. ábra: A KAP-támogatások alakulása

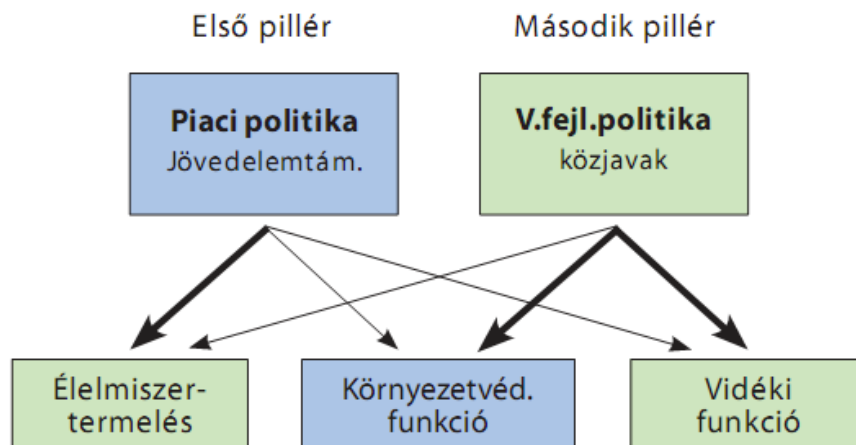
Megjegyzés: export subsidies: exporttámogatás; market support: piaci támogatás; direct aids: közvetlen támogatások; decoupled payments: termeléstől elválasztott támogatás; rural development: vidékfejlesztés

Forrás: European Commission (2007) 9. o.

1.5 A 2007-2013 közötti időszak

2007 és 2013 között az eddigiekénél is szorosabban összekapcsolódik az agrárpolitika és a vidékfejlesztés. A közös agrárpolitika két pillére a piac- és a vidékfejlesztési politika. Ez abban is kifejeződik, hogy a **vidékfejlesztés a pénzügyi perspektívában teljesen levált a kohéziós politikáról**, egy fejezetbe került az agrárpolitikával, illetve annak piacfejlesztési részével. A finanszírozási források az **Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA)** és az **Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA)**. Hozzájuk kapcsolódik az **Európai Halászati Alap (EHA)**. Mindezek mellett a KAP részesedését a közös költségvetésből folyamatosan csökkenteni szeretnék, kitűzött cél, hogy 2013-ra 35% körülire csökkentsék ezt az arányt.

A 2007–2013 közötti időszakra vonatkozó pénzügyi tervben foglalt pénzügyi fegyelem elve értelmében a bővítés kihívásai miatt a **KAP első pillérének költségvetését befagyasztották**, és kötelező éves felső korlátokat vezettek be. Ezen időszak elejének másik vívmánya, hogy 2007-ben létrehozták az **egységes közös piacszervezést (KPSZ)**, amely a meglévő 21 KPSZ szabályozó mechanizmusait kodifikálja.

5. ábra: Az agrárpolitika és a vidékfejlesztés kapcsolata

Forrás: Európai Bizottság (2006) 5. o.

Az EU a 2007-2013 közötti időszakra **stratégiai iránymutatásokat** adott ki a **vidékfejlesztésre** vonatkozóan, hogy az megfeleljen a 2000-es lisszaboni stratégia növekedési és munkahely-teremtési céljainak, valamint a 2001-es göteborgi fenntarthatósági céloknak.

A 2009 decemberében hatályba lépett új módosító szerződés, a **Lisszaboni Szerződés** 39. cikke határozza meg a közös agrárpolitika célkitűzéseit, melyek az ötven évvel korábban, a Római Szerződésben meghatározottakhoz képest semmilyen változást nem hozott. A Közösség hatásköre az agrárpolitika területén viszont a Lisszaboni Szerződéssel megváltozott: a korábbi kizárólagos hatáskör helyett az új módosító szerződésnek köszönhetően a **Közösségnek az agrárpolitika területén a tagállamokkal megosztott hatásköre** van.

Ezek mellett megkezdődött a Közös Agrárpolitika felülvizsgálata is, mely révén a 2014-2020 közötti költségvetési periódusban egy új KAP működik, amely megfelel a jelenlegi kihívásoknak. Egy lehetséges átalakítási irány, hogy a **közvetlen támogatások egyre inkább elszakadnának a korábbi bázisértékektől**, és a jövőben a mezőgazdaság által előállított **közjavakat támogatnák** (az európai standardok szerinti biztonságos élelmiszerek kínálata, környezetvédelmi és állatjóléti előírások betartása, vidéki közösségek és a gondozott földfelszín fenntartása stb.). Abban már sikerült megállapodni, hogy a KAP a jövőben is **erőteljes közös politika marad**, amely a következő három célkitűzést követi:

- 1) fenntartható élelmiszertermelés,
- 2) a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás és az éghajlatváltozás elleni fellépés, valamint
- 3) a kiegyensúlyozott területi fejlődés.

1.6 A 2014-2020-ig tartó időszak agrárpolitikája

Jelenleg az EU vonatkozó szabályozása ezen a téren az Európai Unió működéséről szóló szerződés 38–44. Cikkei, illetve a 2013. December 12-i 1303–1308/2013/EU rendeletekben merül ki. Mára az EU mezőgazdasági politikája – a közös agrárpolitika – több célt is szolgál. Így például:

- segíti a termelőket, hogy **megfelelő mennyiségű élelmiszerral láthassák el** az európai fogyasztókat;
- garantálja az **élelmiszerbiztonságot** (például a **nyomonkövethetőség** révén);
- megóvja a termelőket a túlzott **áringadozások** és a **piaci válságok** hatásaitól;
- segíti a gazdaságok **korszerűsítési beruházásait**;
- támogatja az életképes, többretű gazdasági tevékenységet folytató **vidéki közösségeket**;

- **munkahelyeket** teremt és őriz meg az élelmiszeriparban;
- védi a **környezetet** és gondoskodik az **állatok jólétéről**.

Az EU mezőgazdasági politikája jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt évtizedekben annak érdekében, hogy megfelelő választ adhasson a gazdálkodók előtt álló új kihívásokra és az európai közvélemény megváltozott hozzáállására. Az egymást követő reformok eredményeképpen a gazdálkodók ma a termelést a **piaci igényekre**, nem pedig a Brüsszelben meghozott döntésekre alapozzák.

A legutóbbi, 2013-ban megvalósult reformok nagyobb hangsúlyt helyeztek:

- a **vidékfejlesztés integráltabb, célirányosabb és területibb megközelítésére**. Tervben van a vidékfejlesztési intézkedéseknek a többi strukturális alappal való jobb koordinációja. A KAP második pillérében meglévő eszközök széles palettája révén egyszerűbbé válik a versenyképesség, az innováció, a „tudásalapú” mezőgazdaság, a fiatal mezőgazdasági termelők tevékenységének megkezdése, a természeti erőforrások fenntartható kezelése és a kiegyensúlyozott területfejlesztés támogatására való összpontosítás érdekében.
- egy **méltányosabb támogatási rendszer** kialakítására. A függetlenített támogatásokról áttérnek a **multifunkcionális támogatási rendszerre**, ami újból az eszközök különleges célkitűzésekhez való kapcsolását jelenti. A mezőgazdasági üzemeknek folyósított egységes támogatási összegeket szintekre vagy rétegekre épülő, **7 összetevőből álló kifizetési rendszer** váltja fel:

1) hektáronkénti „alaptámogatás”;
2) a piac által nem ellentételezett környezetkímélő közjavak szolgáltatásához kapcsolódó költségek kompenzálására szolgáló kiegészítő támogatás (ökológiai vagy „zöld” összetevő);
3) a fiatal mezőgazdasági termelőknek nyújtott kiegészítő támogatás;
4) átcsoportosítással nyújtható támogatás, amellyel tovább erősíthető a mezőgazdasági üzemek első 30 hektárját illető támogatás;
5) kiegészítő jövedelemtámogatás a hátrányos természeti adottságú területeken;
6) a gazdasági vagy társadalmi okok miatt a termeléstől függő támogatások;
7) végül létrejöhét egy 1 250 eurónál kisebb összegű támogatást juttató egyszerűsített rendszer a mezőgazdasági kistermelők számára.

Emellett, az ún. „külső konvergencia” folyamatoként az egyes tagállamok rendelkezésére álló közvetlen kifizetési keretek fokozatos kiigazításra kerülnek oly módon, hogy mindegyik esetében egy hektáronkénti, euróban fizetett minimumösszegről legyen szó 2019 végéig;

- A közvetlen támogatásoknak a második pillér javára történő **modulációja megszűnik**, és helyébe az alapkifizetések kötelező fokozatos csökkentése lép 150 000 eurótól kezdődően. Ezenkívül **megnövekedett a pillérek közötti rugalmasság**: 2015 óta a tagállamoknak jogában áll átcsoportosítani az eredetileg mindkét irányban elkülönített alapokat (az első pillértől a másodikhoz 15%-ig, a második pillértől az elsőhöz akár 25%-ig bizonyos tagállamok esetében);
- A 2007-ben kialakított **egységes KPSZ** eszközeinek megerősítése **„biztonsági háló”** gyanánt, amelyeket csak árválságok és piaci zavarok esetén alkalmaznak. Ezenkívül megerősítették, hogy a kínálat ellenőrzésére szolgáló valamennyi intézkedés felfüggesztésre került: 2017-ben megszűnik a cukorkvóták rendszere, a szőlőtelepítési jogokat pedig 2016-tól egy engedélyezési rendszer váltja fel. A 2015-re tervezett új tejrendszer bevezetése előtt egy új tej támogatási minicsomagot fogadtak el. Az új

egységes KPSZ új „válságtartalékot” hoz létre a piac esetleges zavarainak kiküszöbölésére.

- a gazdálkodók szerepének erősítésére az élelmiszer-ellátási láncban.

A reformok további fontos elemei:

- a megfelelő tájékoztatásra alapozott **fogyasztói döntések támogatása** az élelmiszerek megvásárlásakor – ezt a célt szolgálják az **uniós minőségtanúsító rendszerek**. A földrajzi eredetet megjelölő, a hagyományos összetevők vagy módszerek használatát (ezen belül a biogazdaságban történő előállítás) igazoló címkék egyúttal elősegítik az uniós mezőgazdasági termékek **versenyképességét is a világpiacon**;
- az **agrár- és élelmiszer-ipari innováció** fejlesztése (az uniós kutatási projektek támogatásával), a termelékenység növelése és egyúttal a környezeti terhelés csökkentése érdekében. Példaként említhető itt a mezőgazdasági melléktermékek és hulladékok energetikai hasznosítása;
- **tisztességes kereskedelmi kapcsolat** kialakítása a fejlődő országokkal – ezt szolgálja az uniós mezőgazdasági termékek exporttámogatásának megszüntetése, valamint a fejlődő országok EU-ba irányuló importjának megkönnyítése.

1.6.1 Jövőbeli kihívások

2050-re **a világ élelmiszer-termelését meg kell kétszerezni** a népesség növekedése, illetve a jólét terjedésével megugró húsfogyasztás miatt, ugyanakkor ezzel egy időben az **éghajlatváltozás** okozta problémákat (a biodiverzitás csökkenését, a talaj- és vízminőség romlását) is kezelni kell.

Az uniós agrárpolitika részeként az EU **beruházási és innovációs tanácsadással** segíti a gazdálkodókat e feladat sikeres megoldásában.

1.6.2 Az európai mezőgazdaság jelenlegi finanszírozása

A mezőgazdaság olyan szakpolitikai terület, amelyért az uniós tagországok kormányai közös megegyezés alapján együttesen felelnek – ennek megfelelően a mezőgazdaságra fordítandó közpénzeket is összevonták. Az egyes tagországoknak célzottan nyújtott szakpolitikai és pénzügyi támogatás helyett tehát a mezőgazdaság támogatása az EU egészének szintjén valósul meg.

A mezőgazdasági kiadások összege ma már jóval kisebb részét teszi ki az uniós költségvetésnek, mint korábban: a teljes költségvetéshez viszonyított arány, mely az 1970-es években 70%-on tetőzött, ma **38% körül alakul**. Ez egyfelől annak tudható be, hogy időközben az EU hatáskörei új területekkel bővültek, másrészt annak, hogy az agrárpolitikai reformok **számottevő költségmegtakarítást** eredményeztek. Az Unió 2004 óta 13 új tagállammal bővült anélkül, hogy növelte volna mezőgazdasági kiadásait.

2 Halászati politika

2.1 A tenger halállományának felosztása

A Római Szerződés megkötésekor a halászatot a mezőgazdaság részeként értelmezték, amint ez a 38. cikkely 1. bekezdéséből egyértelműen kiviláglik: „A közös piac kiterjed a mezőgazdaságra és a mezőgazdasági termékekkel való kereskedelemre is. **Mezőgazdasági termékeken értendők** a termőföld, az állattenyésztés és **a halászat termékei, valamint az ezzel összefüggő félkész termékek.**”

Ebből kifolyólag a Római Szerződés mezőgazdaságra vonatkozó szakaszait a halászati politikára is alkalmazták. A hatvanas évek második felétől egyre inkább előtérbe kerülnek a halászat sajátosságai, amelyek önálló politika igényét keltették fel. 1956 és 1965 között a világ halkitermelése 50%-kal nőtt meg, ami belátható közelségbe hozta a **halállomány kimerülését**. Az agrárpolitikával ellentétben a politika tárgya, **a hal nem tartja tiszteletben az államhatárokat**. A tárgyalások 1966-ban el is kezdődtek a közös halászati politikáról. Ennek szükségességét megerősítette, hogy az 1970-es években sok ország 200 mérföldre (~320 km-re) kiterjesztette a kizárólagos halászati területét.

A Közösség 1970-ben maga is hozott szabályozást a **200 mérföldes határról** azzal, hogy ezen belül a tagállamok szabadon és egyenlően hozzáférhetnek a halállományhoz. A hetvenes években csatlakozó tagállamok tradicionális halásznemzetek, ami a tárgyalásokon külön problémát okozott. Annyi engedményt kaptak, hogy 1982 végéig hat tengeri mérföldön kizárólagos halászati jogot élveztek, más tagállamok történelmi jogainak tiszteletben tartása mellett.

1976-ban az ENSZ keretében elfogadott nemzetközi szerződés nyomán, ami a 200 mérföldes határt jelölte meg az egyes országok **halászati felségterületének**, a Bizottság készített egy javaslatot a halászati erőforrások védelméről, a kifogható halkvóták tagállamok közötti felosztásának módjáról. Hatéves keserves alkudozásokkal tarkított tárgyalási folyamat után **1983. január 25-ével** megszületett a **közös halászati politika**. A Bizottság javaslatában szereplő alapelvekre alapozott rendszer azzal egészült ki, hogy a halállomány 60%-ával rendelkező **Egyesült Királyság 12 mérföldes** (~19 kilométeres) **kizárólagos** övezetet harcolt ki, ismételten más tagállamok történelmi jogainak tiszteletben tartása mellett.

A közös halászati politika az európai halászati flották irányítására vonatkozó és a halállományok megóvását szolgáló szabályok összessége. A tengerek élővilágával mint közös erőforrással való gazdálkodást azzal segíti elő, hogy az európai halászati flottáknak egyenlő hozzáférést biztosít az uniós vizekhez és halászterületekhez, a halászok között pedig tisztességes versenyt tesz lehetővé.

A közös halászati politika célja, hogy

- a halászat és az akvakultúra környezetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt fenntartható legyen,
- az uniós polgárokat egészséges élelmiszerekkel lássa el,
- támogassa a halászati ipar dinamikus fejlődését, és
- a halászatból élőknek méltányos megélhetést biztosítson.

Mind a **mediterrán országok sajátos problémái**, mind a halállomány továbbra is elégtelennek bizonyuló védelme indokolta, hogy az 1983-as szabályozás alapelveinek érvényben maradása mellett 1992 decemberében új jogszabályt fogadjanak el. Még nagyobb hangsúlyt helyeztek a vizek élővilágának fenntartható fejlődésére, illetve az ellenőrzésre. Tíz évvel később, **2002-ben egy újabb felülvizsgálat** született a közös halászati politika tekintetében. A reformokat az kényszerítette ki, hogy két évtizedes létezése alatt nem sikerült

megállítani a halállomány egyre fokozódó felélését, például a tőkehalállomány a kimerülés szélére került. A közös politikában a problémák négy csoportját azonosították:

- 1) A halászati lehetőségekről évente döntöttek, ami nem tette lehetővé a halászok számára a tervezést, és így a halállomány megőrzését. A reform keretében a hosszú távú szabályozásról határoztak.
- 2) A halászati flották **kapacitása** messze **meghaladta** a kifogható **halállományt**. Ezért a jövőben a tagállamokkal együtt kellett egy egyszerűbb flottapolitikát kialakítani. Az állami támogatás csak a hajók fedélzeti biztonságának, a munkakörülményeknek a javítására lett adható, a hajók felújítására, modernizálására nem.
- 3) A tagállamok ellenőrzési rendszereinek, szankcióinak sokfélesége mellett nem lehetett hatékonyan betartatni a jogszabályokat. Ennek ellenszereként erősíteni akarták a hatóságok közötti együttműködést, az ellenőrzés, a **szankciók egységesítését**.
- 4) Az érintettek, kiváltképp a halászok nem vettek részt eléggé a közös halászati politika irányításában. A halászok és a tudósok tapasztalatainak megosztása sem volt megfelelő. Regionális tanácsadó központok felállításáról döntöttek, illetve az **érintettek bevonásának** más formáiról.

Az elfogadott akciók, stratégiák több területre terjedtek ki:

- Az európai **akvakultúra fenntartható fejlődése**. A halkereslet növekedése és a korlátozottan rendelkezésre álló állomány problémáját **haltenyésztéssel** próbálják feloldani a tengeri halak, kagylók, rákok esetében is, ahogyan az édesvízi halaknál már bevett gyakorlat. A nagy halsűrűség, a takarmányozás viszont egészségügyi és környezeti problémákat vet fel.
- A **környezetvédelem** integrálása a közös halászati politikába.
- Az **illegális halászat megszüntetése**, hogy az uniós vizeken túl is biztosítsák a fenntartható halállományt.
- Intézkedések a flotta kapacitás csökkentéséből fakadó társadalmi, gazdasági következmények kezelésére.
- **Egyetlen ellenőrzési rendszer** felállítása.

2002-ben egy 2012-ben esedékes felülvizsgálatot is elrendeltek, melynek alapozó munkái egy 2008-ban kiadott Zöld Könyvvel meg is kezdődtek. A fenntarthatatlanság problémáját tükrözi az, hogy egyrészt az erőforrások kihasználására **túl sok kapacitás** áll rendelkezésre, másrészt olyan gazdasági problémák vannak, melyek miatt a Közösség halászati termékekből nettó importőr.

A Lisszaboni Szerződés érdemi változással nem járt a közös halászati politika terén, lényegében a fogalmazás a Római Szerződésben foglaltakkal megegyezik. A Lisszaboni Szerződés értelmében az Unió kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a **tengeri biológiai erőforrások megőrzése** terén a közös halászati politika keretein belül, míg a halászat további része a mezőgazdasághoz hasonlóan a megosztott hatáskörű területek közé tartozik. A harmadik országokkal fennálló kapcsolatokat (a kölcsönös halászatot egymás vizein) pedig halászati egyezményekkel rendezik, pl. Norvégiával, Kanadával.

6. ábra: Főbb termelők a világban 2007-ben, fogások és akvakultúra (a mennyiség élősúlyban, tonnában és az össztermelés százalékában kifejezve).

Forrás: Európai Bizottság (2010) 13. o.

2.2 Közös piac a halászatban

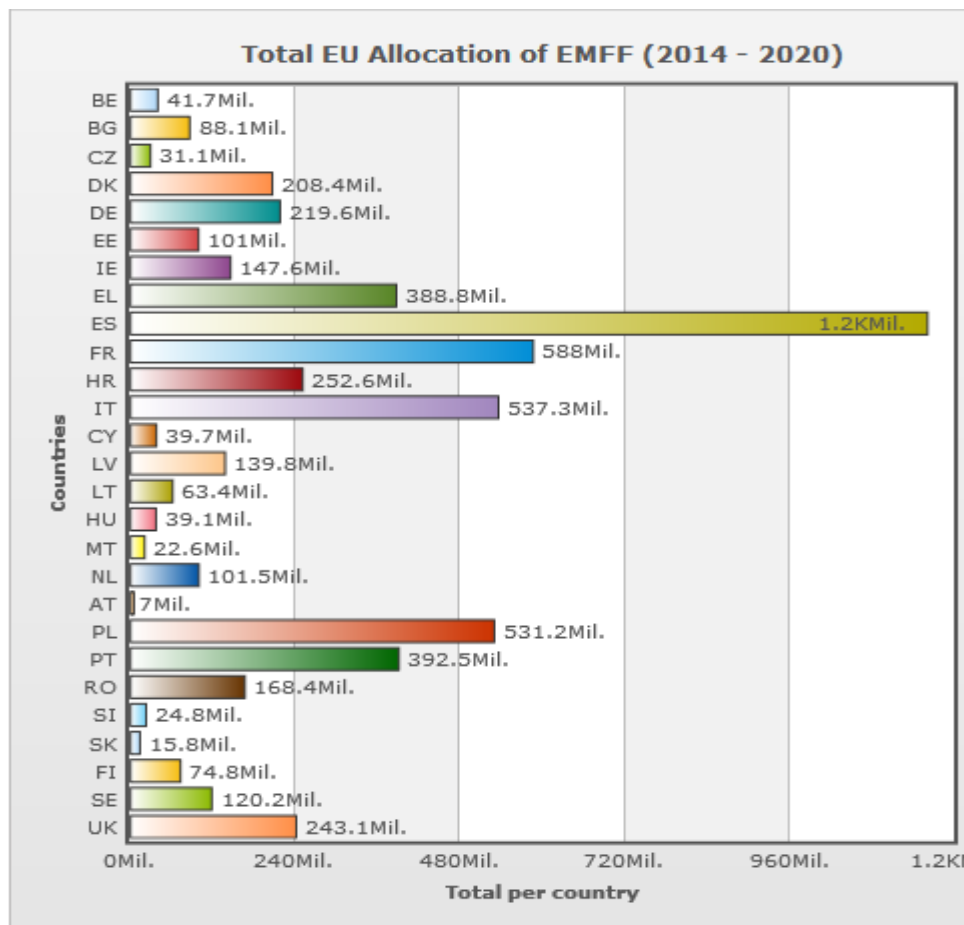
A halállomány feletti vitáknál sokkal könnyebben dűlőre jutottak a **halászati** közös piac felállításában. A halászati szektor közös szervezetét már 1970-ben létrehozták, a szabályozást persze azóta többször kiegészítették és módosították. A halászati termékekre közös normákat, minőségi előírásokat állapítottak meg.

A halászati év elején **irányár**at (guide price) szabnak meg az előző három év tapasztalatai alapján. Ezzel orientálni kívánják a piaci viszonyokat, hogy az árak stabilak legyenek, a halászok megfelelő jövedelemhez jussanak, és a fogyasztók érdekei se sérüljenek. A Közösség elismer egy **visszavonási ár**at (withdrawal price), ami legalább az irányár 70%-a, de nem éri el a 90%-át. Ezen a sávon belül a termelők szervezetei is megállapíthatnak visszavonási árát, amely alatt a termelők nem kötelesek eladni a terméküket és a termelői szervezettől kompenzálást kapnak. A visszavonási ár onnan kapta a nevét, hogy a termelőnek ténylegesen fel kell kínálnia termékét a piacon, és utána vonhatja vissza. Ha kompenzálást kap, a termék emberi fogyasztásra nem használható. A termelői szervezetek viszont a Közösségtől kaphatnak támogatást. Látható, hogy a halászati politika esetében a termelők olyan közvetlen biztosítékokat nem élveznek a jövedelemszintjük fenntartására, mint a mezőgazdaságban a gazdák, de azért a stabilitást igyekeznek megőrizni. Az **exporttámogatás** a halászati politikában is létező intézmény.

A halászati politikában nem a vizek élővilágának mint erőforrásnak az elosztása és védelme az egyetlen probléma. Különösen a '90-es években éleződtek ki a halászzal foglalkozó régiók strukturális gondjai. A kifogható halmennyiség korlátozása, felesleges halászati kapacitások létrejötte strukturális intézkedéseket igényelt. Ezért 1993-ban önálló strukturális alapot állítottak fel a **Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz** (HOPE, illetve Financial Instrument for Fisheries Guidance, FIFG) névvel. Célja, hogy a halászati eszközök, hajók modernizálását, a halászati termékek feldolgozását, és piacra juttatását segítse. A 2007-2013-as költségvetési periódusban a halászati pénzügyi eszköz **Európai Halászati Alap** néven ismert. A következő időszakban, 2014-2020-ban, a strukturális alapok között új néven, **Európai Tengerészeti és Halászati Alapként** (European Maritime and Fisheries Fund (EMFF)) látta el feladatát. Mint ilyen a növekedés és foglalkoztatási célkitűzések elérésében kiegészíti a többi alapot és a saját területén az alábbi kihívásokban segít:

- A halászatból élőket segíti a fenntartható halászatra való áttérésben;
- Támogatja a partvidéki közösségeket, hogy gazdaságukat diverzifikálni tudják;
- Olyan projekteket támogat, melyek révén az európai parti sávokban az életminőség javítását eredményező új munkahelyek létesülnek;

- Egyszerűsíti a pályázók számára a finanszírozáshoz való hozzáférést.

7. ábra: Az Európai Tengerészeti és Halászati Alap teljes kerete és a tagállamok részesedése (2014-2020)

Forrás: Az Európai Unió hivatalos honlapja (<https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff>)

Az alap a nemzeti alapok kiegészítésével finanszírozza a projekteket. Minden ország a halászati iparának mérete alapján részesedhet belőle, miután egy operatív programban nyilvánosságra hozza a támogatások szétosztásának ütemezését, részleteit. Miután ez az operatív program elfogadásra kerül a Bizottság és a nemzeti hatóságok közösen felelnek a programok végrehajtásáért.

2.3 Halászati politika 2014 után

Gondoskodnunk kell arról, hogy a halászati módszerek ne rontsák a halpopulációk szaporodási képességét. A jelenlegi szakpolitika értelmében **2015 és 2020 között olyan korlátozásokat kell bevezetni a halfogásra vonatkozóan**, amelyek hosszú távon garantálják a halászat fenntarthatóságát és a halállományok fennmaradását.

A tengeri környezet sérülékeny, az emberiségnek pedig mind a mai napig hiányosak az ismeretei a halászat hatásairól. Ezért a közös halászati politika elővigyázatosan jár el, vagyis az emberi tevékenységek hatásainak számbavételekor **az ökoszisztéma valamennyi alkotóelemét figyelembe veszi**. Arra törekszik, hogy a halászflokkák szelektívebben halásszanak, és felhagyjanak a nem szándékosan kifogott halak visszadobásának gyakorlatával.

A **2014.** Január 1-jén **bevezetett** legutóbbi **reformnak** köszönhetően megváltozik a közös halászati politika irányítási módja is: az EU országainak ezentúl nagyobb beleszólásuk lesz az országos és regionális szintű kérdésekbe.

A közös halászati politika négy fő szakpolitikai területet ível át, melyek a következők:

- halászati gazdálkodás
- nemzetközi halászati politika
- piac- és kereskedelempolitika
- a szakpolitika finanszírozása, jelenleg az ETHA-ból

Továbbá a közös halászati politika körébe tartoznak az akvakultúrára és az érintett felek részvételére vonatkozó szabályok is.

Források:

Európai Bizottság (2005): Az EU közös agrárpolitikájának bemutatása. Európai Közösségek, Brüsszel.

Európai Bizottság (2006): Az EU vidékfejlesztési politikája 2007-2013 között. Európai Bizottság, Brüsszel.

Európai Bizottság (2009): Zöld Könyv – a közös halászati politika reformja. Európai Bizottság, Brüsszel.

Európai Bizottság (2010): A közös halászati politika számokban. Európai Bizottság, Brüsszel.

European Commission (1989): A Common Agricultural Policy for the 1990s. European Communities, Brussels.

European Commission (2007): Situation and prospects for EU agriculture and rural areas. DG Economic analysis, perspectives and evaluations. DG for Agriculture and Rural Development, European Commission, Brussels.

European Commission (2009): Why do we need a common agricultural policy? Discussion paper, DG Agriculture and Rural Development, European Commission, Brussels.

Farkas Beáta – Várnay Ernő (2011): Bevezetés az Európai Unió tanulmányozásába. JATEPress Szeged.

World Trade Organization (2010): The boxes. Domestic support in agriculture.

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELEN TANANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE